

ВІДГУК

офіційного опонента Каракоз Олени Олександровни,
кандидата історичних наук, доцента, професора кафедри інформаційних
технологій Київського національного університету культури і мистецтв
на дисертацію Чень Цзегена «Книжкова торгівля в
соціокомунікаційному середовищі КНР»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена цілою низкою чинників. По-перше, книжкова торгівля у всьому світі, як і вся книжкова галузь, стрімко цифровізується. Не винятком цих процесів є й Китай, в якому темпи впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності є вражаючими. Тож процеси, що відбуваються в умовах сьогодення в книжковій торгівлі, потребують узагальнення на теоретичному рівні. По-друге, КНР досить успішно пережила процес переходу на ринкові відносини в галузі книжкової справи, водночас галузь має державну підтримку з огляду на її соціальну значущість. Аналіз такого досвіду є корисним і для України. По-третє, попри досить успішний розвиток книжкової торгівлі, в КНР ще залишаються невирішені проблеми, які потребують практичних рекомендацій щодо удосконалення. Також варто зазначити, що книжкова торгівля в КНР в умовах нового соціокомунікаційного середовища ще не була об'єктом комплексного дослідження, що є вагомим аргументом на користь зазначененої теми. Отже, вимальовується цілий комплекс проблем, розв'язання яких є можливим на рівні дисертаційного дослідження.

Перспективи реалізації наукових висновків і результатів дисертації Чень Цзегена пов'язані з тим, що дослідження є органічною складовою теми науково-дослідницької роботи Харківської державної академії культури

«Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (Державний реєстраційний № 0109U000512).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації.

Високий рівень достовірності й обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів дисертації Чень Цзегена забезпечує методологічно правильне застосування комплексу наукових підходів і методів: соціокомунікативного, системного, соціокультурного, історичного. Достовірність результатів дисертації забезпечує також значна джерельна база дослідження, глибокий аналіз публікацій, інтернет-ресурсів.

Наукова новизна отриманих результатів дисертації Чень Цзегена полягає в тому, що це перша кваліфікаційна праця такого рівня, в якій досліджується історія, сучасний стан книжкової торгівлі в КНР, визначаються напрями її трансформації в новому соціокомунікаційному середовищі. Зокрема, в дисертації вперше здійснено всебічний аналіз ролі партійних та державних органів (Відділ пропаганди ЦК Компартії Китаю, Державне управління у справах преси та друку КНР, Міністерство культури КНР) у галузі організації й управління книжковою справою; доведено на значному фактологічному та статистичному матеріалі, що оптимальне поєднання державного регулювання та ринкових механізмів може дати потужний ефект у розвитку такої суспільно важливої галузі, як книжкова торгівля; виокремлено та проаналізовано головні особливості книжкового ринку КНР в умовах цифровізації; обґрунтовано напрями модернізації книжкових магазинів – як фізичних, так і тих, що працюють в інтернет-просторі; запропоновано концептуальну модель ефективного розвитку книжкової торгівлі.

Перелічені нові науково обґрунтовані результати дисертації дають підстави для висновку про те, що автор досягнув мети й успішно вирішив завдання дисертаційного дослідження.

Практичне значення одержаних наукових результатів полягає в тому, що висновки, результати та рекомендації можуть бути використані для формування стратегії подальшого розвитку книжкової торгівлі в КНР, а також в навчальному процесі під час викладання фахових дисциплін.

Структура дисертації Чень Цзегена відповідає логіці системного вивчення об'єкта, метою завданням дослідження. Дисертаційна праця складається зі вступу, трьох підрозділів, висновків, додатків і списку використаних джерел.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади дослідження книжкової торгівлі як соціокомунікаційного феномену», який складається з двох підрозділів, всеобічно і глибоко досліджено еволюцію наукових поглядів на феномен книжкової торгівлі як в КНР, так і в інших країнах, визначено методологію і методи дослідження, уточнено терміносистему предметної сфери.

До найсуттєвіших результатів першого розділу дисертації можна зарахувати:

1. Грунтовний огляд джерельної бази дослідження, зосередження уваги на працях саме китайських дослідників.
2. Уточнення й розширення терміносистеми, що пов'язана з темою дослідження. Так, заслуговує на увагу визначення терміна «книжкова торгівля» з позицій соціокомунікативного підходу.

У другому розділі дисертації «Особливості функціонування книжкової справи КНР», який складається з трьох підрозділів, розглянуто основні етапи розвитку книжкової справи КНР, організацію та управління книжковою справою в країні, а також книжкову торгівлю як складову книжкової справи КНР.

До вагомих наукових результатів цього розділу слід зарахувати:

1. Грунтовний аналіз основних етапів розвитку книжкової справи КНР з використанням значного обсягу фактологічного та статистичного матеріалу, запропонована дисертантом власна періодизація цього процесу. Слід

зазначити, що під час проведення аналізу враховано весь комплекс чинників (історичних, політичних, культурних, соціальних, демографічних тощо), які впливали на розвиток книжкової справи.

2. Ретельний розгляд організаційних та управлінських зasad у книжковій справі, що надав узагальнену картину функціонування її основних галузей, роль держави та її окремих органів в цих процесах, законодавчого забезпечення. Особливо цікавим і корисним вважаємо матеріал щодо сприятливої державної політики в розвитку книжкової індустрії. Також на увагу заслуговує виокремлення основних тенденцій, що сприяють розвитку книжкової індустрії КНР.

3. Дисертант запропонував класифікацію книжкової торгівлі в КНР, яка дає змогу отримати структуроване уявлення щодо її функціонування. Слід зазначити, що характеристика окремих видів книжкової торгівлі подається в історичному контексті, що суттєво збагачує уявлення про розвиток книжкової торгівлі в КНР як систему, яка динамічно розвивається.

У третьому розділі «Книжкова торгівля КНР в умовах цифрових трансформацій», що складається з трьох підрозділів, розглянуто сучасні тенденції розвитку книжкового ринку КНР.

Найсуттєвішими науковими положеннями й висновками розділу, на нашу думку, є:

1. Докладний аналіз сучасних тенденцій розвитку книжкового ринку, що визначаються цифровізацією книжкової індустрії, складником якої є книжкова торгівля. Слід зазначити, що суттєво підвищує сприйняття матеріалу візуалізація динаміки книжкового ринку КНР, співвідношення онлайн- і офлайн-каналів книжкової дистрибуції.

2. Розглянутий досвід трансформації книжкового ринку в умовах пандемії, аналіз кращих практик.

3. Запропоновано напрями модернізації як фізичних книжкових магазинів, так і інтернет-книгарень, що передбачають перетворення їх на «центри знань», «культурні центри» з індивідуальним дизайном і

розширенним асортиментом послуг, використанням моделі «офлайн+онлайн», застосування можливостей омніканальності, удосконалення сайтів та їх пошукових можливостей, подальша робота з поліпшення сервісу.

4. Виокремлення проблем у розвитку книжкової торгівлі КНР, зокрема таких як «нерівномірність в охопленні населення послугами книжкової торгівлі, зменшення частки фізичних книжкових магазинів внаслідок швидкого розвитку електронної комерції, конкуренція між інтернет-книгарнями та платформами дистрибуції електронного контенту, конкуренція між міжнародними і національними дистриб'юторами електронного контенту, зменшення частки читання у розподілі дозвілля, вразливість книжкової торгівлі до кризових станів у суспільстві, оскільки її основний товар не є товаром першої необхідності, прогнозоване скорочення населення країни найближчим часом, а відповідно й потенційних споживачів» (с. ...), і запропонована концептуальна модель розвитку книжкової торгівлі КНР, що спрямована на їх подолання.

Загальні висновки логічні та обґрунтовані, вони доводять, що мета та завдання дисертації були повністю досягнуті.

Список використаних джерел демонструє потужну науково-теоретичну базу дослідження, яка була опрацьована дисертантом. Також варто зазначити, що наведені додатки суттєво доповнюють основний текст та полегшують його сприйняття.

Відсутність порушення академічної добросередньоти. Перевірка тексту дисертаційної роботи на унікальність через програмне забезпечення StrikePlagiarism дала змогу засвідчити відсутність текстових збігів. Уважне вивчення дисертації та наукових публікацій підтвердило наявність посилань на використані джерела, відсутність академічного plagiatu, елементів фабрикації та фальсифікації.

Високо оцінюючи результати дисертаційного дослідження Чень Цзегена, вважаємо за необхідне зробити певні **зауваження:**

1. Автор зауважує, що «окрім великих інтернет-магазинів, що займаються торгівлею книгами, на онлайн-ринку Китаю також представлені невеликі, вузькоспеціалізовані магазини, зокрема платформи з продажу букіністичної літератури, літератури з-за кордону» (с. 99), проте жодної акцентуації на таких вебсайтах та їх наповненні немає.

2. Викликає запитання Додаток Б «Інновації в книжкових магазинах КНР», а особливо слова автора «важко точно підрахувати, скільки саме магазинів попало в коло дослідження <...> ми розуміємо, що дослідження не є репрезентативним щодо всіх книжкових магазинів КНР». Можливо, варто було окреслити певні межі/критерії (регіон, вид книгарні, мережа магазинів тощо) задля точних та конкретних результатів. Також в Додатку Б до інновацій зараховано розширення асортименту товарів, а на с. 135 читаемо «ще одним засобом підвищення відвідуваності фізичних книгарень є розширення асортименту товарів». То розширення асортименту розглядаємо як інновацію чи засіб підвищення відвідуваності?

3. Дещо сумнівним виглядає перелік проблем книжкової торгівлі, які потребують нагального розв'язання (розділ 3.3.), загальні висновки п.8 серед яких «конкуренція між інтернет-книгарнями і платформами дистрибуції електронного контенту» та «конкуренція між міжнародними і національними дистрибуторами електронного контенту». Проте конкуренція – це важливий елемент механізму саморегулювання ринкової економіки й водночас конкретна форма її функціонування, а добросовісна конкуренція розвиває ринок, підвищує привабливість галузі, залучає інноваційні ідеї. Якщо ж ідеться про недобросовісні методи конкурентної боротьби, то варто це зазначити.

4. З літературно-стилістичного погляду дисертація насичена спеціалізованою термінологією. Очевидно, що дисертація призначена не лише для спеціалістів бібліотечної справи, а й для широкого кола поціновувачів книжкової справи. Тому доречним було б долучення термінологічного словника чи глосарію.

Загальні висновки. Зазначені зауваження не знижують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження Чень Цзегена. Результати роботи переконливо свідчать про актуальність, вагомість наукових висновків і практичних рекомендацій для подальшого розвитку книжкової торгівлі в новому соціокомунікаційному середовищі.

Дисертаційне дослідження Чень Цзегена є завершеною науковою працею, виконаною автором самостійно.

Зміст дисертації викладено згідно з вимогами Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40. Дисертація відповідає вимогам пп. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а здобувач Чень Цзеген заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Офіційний опонент,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри
інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв

О. О. Каракоз

